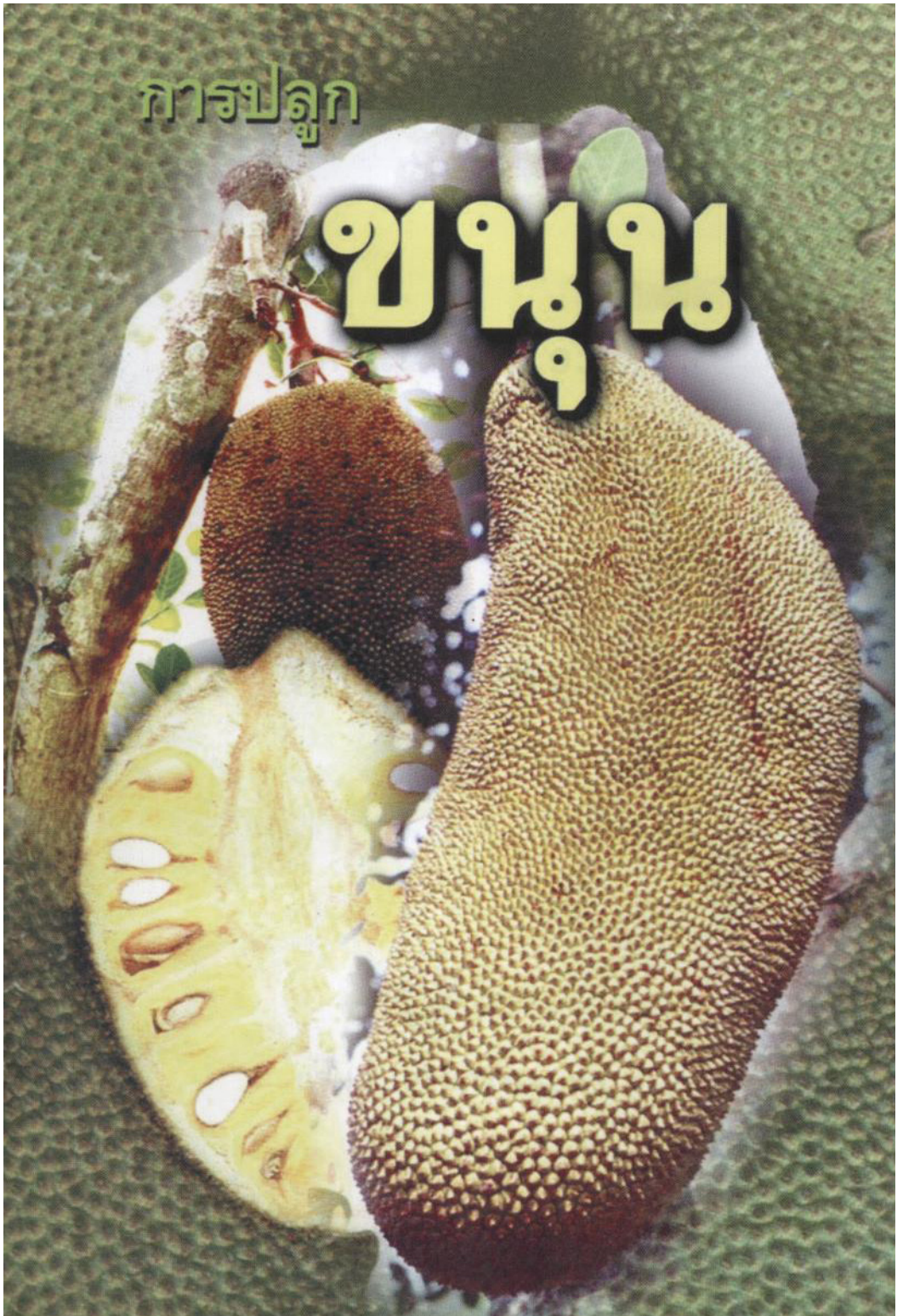

การปลูก

ขนุน

การปลูกขนุน

ขนุนเป็นไม้ผลยืนต้นขนาดใหญ่สามารถเจริญเติบโตได้ในทุกสภาพพื้นที่ของประเทศไทย มีความทนแล้งได้ดีเท่าๆ กับมะม่วง จึงทำให้มีพื้นที่เพาะปลูกกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ในสภาพพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมขนุนจะให้ผลผลิตมากถึงปีละ 2 ครั้ง การติดผลต่อเนื่องอยู่ข้างในมีทั้งชนิดเนื้อหนา เนื้อบางเนื้อแข็งกรอบและเนื้อละเอียดของเนื้อแตกต่างกันไปแล้วแต่พันธุ์ที่นิยมรับประทาน ปัจจุบันได้เริ่มทำการส่งออกขนุนสุกไปจำหน่ายยังตลาดแถบเอเชียบ้างแล้วแต่ปริมาณยังไม่มากนัก สำหรับขนุนแปรรูป ก็ได้มีการนำเนื้อขนุนมาแปรรูปเป็นขนุนอบแห้ง ขนุนในน้ำเชื่อมบรรจุกระป๋อง สามารถส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ขนุน จึงเป็นไม้ผลที่ตลาดยังมีความต้องการอีกมาก

สภาพดินฟ้าอากาศ

ขนุนสามารถปลูกได้ทุกภาคของประเทศไทย เป็นผลไม้ที่ชอบอากาศร้อนชื้น ในระดับความสูงของพื้นที่ไม่เกิน 1,200 เมตร ปลูกได้ในดินทั่วไป ยกเว้นดินเค็ม และดินที่มีน้ำขังหรือระดับน้ำใต้ดินต่ำ ดินที่เหมาะสมคือดินที่มีหน้าลึกดินร่วนปนทรายระบายน้ำได้ดี แต่อย่างไรก็ตามการปลูกขนุนในดินดี มีอินทรีย์วัตถุมากอุดมสมบูรณ์ด้วยธาตุอาหาร ต้นขนุนก็ย่อมเจริญเติบโตดีให้ผลดก โดยเฉพาะที่สำคัญคือ คุณภาพของผลจะมีขนาดใหญ่ เนื้อหนา ยวงใหญ่ รสหวาน ขนุนไม่ชอบน้ำขังและ แต่ควรมีแหล่งน้ำสำหรับให้แก่นต้นขนุนในช่วงฤดูแล้งหรือฝนทิ้งช่วง

ฤดูกาลการผลิต

ขนุนเป็นไม้ผลที่ปลูกได้ง่าย และทนทานต่อสภาพแห้งแล้งได้ดี จึงทำให้ขนุนมีการกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย และคนไทยถือว่าขนุนเป็นไม้มงคลสมควรปลูกไว้ตามบ้าน อย่างไรก็ตามในการปลูกขนุนเป็นการค้า ส่วนใหญ่อยู่ในแถบจังหวัดภาคตะวันออก ภาคตะวันตกและภาคกลาง ส่วนในภาคอื่น จะมีการปลูกไว้เพื่อเป็นแนวกันลมบริเวณสวนหลังบ้านหรือหัวไร่ปลายนา เป็นต้น

ขนุนที่ปลูกกันอยู่ในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. ขนุนหนั มีลักษณะของเนื้อแข็ง กรอบ ไม่ละ สามารถแกะเป็นขวงๆ และแกะเมล็ดออกได้ง่าย เหมาะสมรับประทานสด แซ่เย็น อบแห้ง หรือบรรจุกระป๋อง เป็นขนุนแช่ฉิม มีสีเหลืองอ่อน สีเหลืองเข้ม และสีจำปา

พันธุ์ขนุนหนึ่งในประเทศไทยมีมากมายหลายพันธุ์ ทั้งนี้ เนื่องจากขนุนเป็นไม้ผลที่ปลูกมานาน ในอดีตนิยมปลูกด้วยการเพาะเมล็ด ทำให้เกิดการกลายพันธุ์ อยู่เสมอ อย่างไรก็ตามปัจจุบันการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ เช่น การติดตา ทาบกิ่ง จะทำให้ต้นพันธุ์ที่ได้มีลักษณะเหมือนต้นเดิม จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง พันธุ์ต่างๆ ซึ่งเกิดจากการตั้งชื่อพันธุ์ของเจ้าของมีมากมายหลายพันธุ์ เช่น

1.1 พันธุ์ตาบวย

เป็นต้นขนุนที่มีถิ่นกำเนิดที่ธนบุรี เป็นต้นกำเนิดของขนุนที่มีชื่อเสียงอีกหลายพันธุ์ เช่น พันธุ์ฟ้าถล่ม อีถ่อ ฯลฯ ลักษณะผลใหญ่ ค่อนข้างกลม ใบหนาเป็นมัน ขวงมีลักษณะใหญ่เนื้อหนามีสีเหลือง รสชาติหวานกรอบ

1.2 พันธุ์คุณวิชาญ หรือขุนวิชาญ

เป็นขนุนเนื้อสีเหลือง คุณประยูร จรรยาวงษ์ เป็นผู้ค้นพบในเขตบางกอกใหญ่ ธนบุรี และได้มอบให้คุณวิชาญ ศิริผล นักวิชาการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ขยายพันธุ์ไปเผยแพร่จึงเรียกกันว่า ขนุนคุณวิชาญ หรือขุนวิชาญ ทรงผลยาว ผลมีขนาดปานกลาง ใบเล็ก ขวงมีสีจำปาปนเหลือง เนื้อหวานพอสมควร เวลาสุกเนื้อจะนุ่มเล็กน้อย

1.3 พันธุ์จำปากรอบ

เป็นขนุนที่มีถิ่นกำเนิดในจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งชื่อโดยคุณสมปอง ตวงทอง มีขนาดต้นเล็ก

ลักษณะประจำพันธุ์เป็นขนุนพันธุ์เบาให้ผลเร็วประมาณ 3-4 ปีก็ให้ผลแล้ว ผลแก่เร็วสามารถเก็บเกี่ยวได้ก่อน ทรงผลมีขนาดกลางกลมรี ส่วนมากจะมีแป้วตรงกลางผล น้ำหนักผลเฉลี่ยประมาณ 15-20 กิโลกรัม มีเปลือกบาง ชั่งน้อย

ขวงมีขนาดกลาง หนา สีจําปา รสหวานกรอบ เก็บไว้ได้นาน โดยเนื้อไม้ละ (แข็ง) เมล็ดมีขนาดใหญ่ปานกลาง น้ำหนักขวงที่ไม่ได้แกะเมล็ดออก 1 กิโลกรัม มีประมาณ 18-20 ขวง ส่วนที่รับประทานได้มีประมาณ 40% และส่วนที่เป็นเมล็ด ชั่ง เปลือก แกนกลางมีประมาณ 60%

ขนุนพันธุ์นี้เหมาะที่จะแกะขายสด แข็งเ็นงอบแห้งและบรรจุกระป๋อง อายุตั้งแต่ดอกบานจนถึงแก่ประมาณ 125-130 วัน ให้ผลผลิตต้นละประมาณ 20-25 ผล (อายุ ประมาณ 8 ปีขึ้นไป) ฤดูกาลเก็บเกี่ยว เมษายน – พฤษภาคม

1.4 พันธุ์อีต๋อ

ขนุนพันธุ์นี้มีถิ่นกำเนิดในจังหวัดปราจีนบุรี กลายพันธุ์มาจากพันธุ์ตาบวยเหมือนพันธุ์ฟ้าดลมแต่พันธุ์อีต๋อนี้กลายไปจนไม่คล้ายพันธุ์ตาบวย คือทรงผลยาว กานผลยาว ปัจจุบันขนุนพันธุ์นี้มี 3 ชนิด คือ

- อีต๋อแดง ผลมีขนาดเล็ก ยาว เมื่อผลสุกเปลือกจะมีสีแดงหรือน้ำตาลเข้ม เนื้อเหลืองเข้ม ขวงสั้น
- อีต๋อเขียว ผลมีขนาดเล็ก ยาว เมื่อสุกเปลือกมีสีเขียวเนื้อมีสีเหลือง ขวงสั้น
- อีต๋อจําปา ผลและขนาดคล้ายอีต๋อเขียว แต่เนื้อเป็นสีจําปา

1.5 พันธุ์ทองสุดาวิ

ลักษณะประจำพันธุ์ เป็นขนุนพันธุ์หนัก ทรงพุ่มมีขนาดใหญ่โปร่ง โตเร็ว ให้ผลดก ผลมีขนาดใหญ่ น้ำหนักผลโดยเฉลี่ยประมาณ 20-25 กิโลกรัม/ผล ลักษณะผลกลมรี ด้านขั้วผลคอดเล็กน้อย มีเปลือกบาง ชั่งสีเหลือง และมียางน้อย ขวงมีสีเหลืองเข้ม ขนาดใหญ่ หนา กรอบ ขวงมีลักษณะขนาดกลมตรงปลายไม่งอ เมล็ดมีขนาดเล็ก น้ำหนักขวงที่ไม่ได้แกะเมล็ดออก เมื่อชั่ง 1 กิโลกรัม จะมีขวงประมาณ 16-18 ขวงส่วนที่เป็นเนื้อรับประทาน 40% ของทั้งผลและส่วนที่เป็นเมล็ด ชั่ง แกนกลางเปลือก มีประมาณ 60%

พันธุ์ทองสุกใจนี้เหมาะที่จะแกะขายสด แข็ง อบแห้ง บรรจุ กระป๋อง อายุตั้งแต่ดอกบานจนถึงผลแก่ประมาณ 135-140 วัน ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ตันละประมาณ 25 ผล (อายุ 8-10 ปีขึ้นไป) ถ้าให้ติดผลมากกว่านี้จะทำให้ผลเล็กกว่า เดิม แต่ความหมายของเนื้อไม่เปลี่ยนแปลง ฤดูกาลเก็บเกี่ยว เมษายน-พฤษภาคม

1.6 พันธุ์ละมหรือหน่อพันธุ์เบาเปลือกหวาน

เป็นพันธุ์ที่มีถิ่นกำเนิดทางภาคใต้ของประเทศไทยที่อำเภอละม จังหวัดชุมพร มีเนื้อหนา สีเหลือง ลักษณะพิเศษ คือ ช่างนา รสหวาน สามารถรับประทานได้ ส่วนของเนื้อที่ติดกับเปลือกก็มีรสหวาน เมื่อผลแก่จะมียางน้อยกว่า พันธุ์อื่น ๆ

2. ขนุนละมุด ลักษณะของผลภายนอกคล้ายกับขนุนหนังมาก เวลาสุกขวง จะอ่อนนุ่ม เนื้อละเอียดและเหนียวเล็กน้อย สามารถดึงไส้กลางออกจากเนื้อได้ โดยที่เนื้อไม่ติดมาด้วย ซึ่งตรงกันข้ามกับจำปาจะจะมีเนื้อติดมาด้วย มีรสชาติหวานจัด กลิ่นฉุน มีปลุกน้อยเพราะไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค จึงไม่เหมาะสำหรับปลูกเป็นการค้า แต่เหมาะสำหรับปลูกไว้รับประทานเองเฉพาะคนที่ชอบเท่านั้น นอกจากนี้ขนุนพันธุ์ที่กล่าวมานี้ ยังมีขนุนอีกหลายพันธุ์ที่เกษตรกรปลูกเป็นการค้าเฉพาะแหล่งใดแก่พันธุ์เหลืองบางเตย เหลืองระยอง เป็นต้น

การขยายพันธุ์

การขยายพันธุ์ขนุนโดยทั่วไป ทำได้หลายวิธี แต่ที่นิยมกันมี 3 วิธี คือ

1. การทาบกิ่ง เป็นที่นิยมกันมาก ต้นที่ได้จะตรงพันธุ์ การทาบกิ่งจะกระทำกันใน ช่วงฤดูฝนเหมาะสมที่สุด กิ่งพันธุ์ที่จะนำมาทาบกิ่งควรเลือกจากกิ่งที่มีขนาดไล่เลี่ยกับขนาด ต้นต่อ ต้นต่อควรมีอายุอย่างน้อย 2 เดือน จึงจะนำไปทาบกิ่งได้ดี โดยตอนต้นตอ ตัด รากแกวออก เหลือประมาณ 2 นิ้ว แลวบรรจุลงในถุงน้ำจิ้ม (4x6 นิ้ว) ควบขุยมะพร้าว ที่ชุ่มน้ำ มัดปากถุงและกลางถุง

วิธีทำ

ไขมีดคม ๆ ปาดต้นตอเป็นรูปปากฉลาม ยาวประมาณ 1 นิ้ว รอยปาดต้องเรียบไม่เป็นคลื่น แล้วปาดที่กิ่งพันธุ์ดีให้เป็นแผลยาว เท่ากับต้นตอแล้วนำต้นตอมาประกบกับกิ่งพันธุ์ดีให้เนื้อไม้ของทั้งสองประสานกันสนิท โดยที่ส่วนเนื้อเยื่อจะต้องสัมผัสกันพอดีอย่าให้มีช่องว่างใด แล้วพันด้วยพลาสติกจากล่างขึ้นบนจนแน่นเสร็จแล้วใช้เชือกหรือ ลวดรัดถุงพลาสติกกับกิ่งพันธุ์อย่าให้แกว่งได้หลังจากทาบกิ่ง ประมาณ 45-60 วัน เมื่อเห็นกิ่งทาบติดกันดี โดยสังเกตจากตุ่มของต้นตอแห้ง และมีรากใหม่งอกออกมาที่บริเวณก้นถุง รอยแผลทาบมีเนื้อเยื่อมาประสานกันอย่างเห็น ได้ชัด จึงปาดกิ่งพันธุ์ด้านล่างรอยลึกเข้าไปประมาณครึ่งกิ่ง เป็นการบากเดือนกิ่งพันธุ์ตรงตำแหน่งหลังตุ่มทาบเลย จุดที่ตุ่มทาบผูกติดกับกิ่งพันธุ์ดี ปล่อยให้ 7-10 วัน จึงค่อยตัดกิ่งพันธุ์ตรงรอยที่บากไว้ให้ขาดหลุดออกมา นำมาชำไว้บนกระถาง 45-60 วัน จึงย้ายไปปลูกลงไป ในกรณีที่ไม่มีความสะดวกการปาดก็อาจไม่จำเป็นต้องทำ แต่ต้องดูแลเรื่องการเพาะชำให้เหมาะสม

2. วิธีการติดตา (แบบแพก) วิธีนี้ก็สะดวกอีกวิธีหนึ่ง แต่ผู้ทำต้องมีความชำนาญพอสมควร การเตรียมต้นตอคล้ายการทาบกิ่งเพียงแต่การติดตานั้นจะเล็กลงในถุงขนาดใหญ่กว่า คือ 8x10 นิ้ว อายุต้นตอประมาณ 6-8 เดือน ก่อนทำการติดตาต้นตอต้องสามารถลอกเนื้อไม้ออกจากซึ่งอาจต้องมีการให้น้ำสม่ำเสมอควบคู่กับปุ๋ยยูเรียมาก่อน 7-15 วัน

วิธีทำ

1. ทำการกรีดแผลบนต้นตอ 2 แนว ขนานกันจากบนลงล่าง โดยให้ตำแหน่งของแผลอยู่สูงจากระดับดินในถุง 15-20 เซนติเมตร แล้วตัดแนวขนานเพื่อลอกเปลือกไม้ออกตัดทั้ง 2 ใน 3 เหลือไว้ 1/3 มีลักษณะเป็นลิ้นเพื่อรับตา
2. เตรียมเดือนตาแบบรูปโล่ติดเนื้อไม้แล้วลอกเนื้อไม้ออก ตามแนวจากล่างไปทางด้านบนของตา
3. สอดแผ่นตาลงในแผลต้นตอ ตัดแผ่นตาส่วนเกินหรือบริเวณที่นิ้วมือจับแผ่นตาออก ให้พอดีกับแผลบนต้นตอ

4. พันด้วยพลาสติกจากล่างขึ้น ไปตามแนวด้านบนให้แน่นดีแล้วผูกมัด หลังจาก 10-15 วัน ตายังสดอยู่แสดงว่าการติดตานั้นสำเร็จ ไม่ต้องทำซ่อมใหม่อีก หลังติดแล้วบังคับโดยปากเนื้อไม้ทนต่อหรือตัดต้นต่อเหนือรอยแผลเพื่อบังคับให้แตกตา พร้อมกับเปิดพลาสติกตรงตาด้วย

วิธีนี้สามารถทำการติดตาในแปลงปลูกได้เลยเหมือนกันเพียงแต่เกษตรกรเตรียมปลูกต้นต่อไว้ก่อนประมาณ 6-8 เดือน การติดตาในแปลงเป็นวิธีที่ค่อนข้างประหยัดวิธีหนึ่งด้วยเช่นกัน

3. การต่อกิ่ง

3.1 แบบเสียบลิ่ม (เคสฟท์) วิธีนี้การเตรียมต้นต่อเช่นเดียวกับการติดตา

วิธีทำ

1. ตัดต้นต่อสูงจากพื้นดินในสูงประมาณ 15-20 เซนติเมตร
2. แลวผ่าเนื้อไม้ลงตามแนวความยาวลงมา
3. รอยแผลลึกประมาณ 1 นิ้ว
4. เชื้อกิ่งพันธุ์ดีเป็นรูปลิ่มเอียงปากแผลเขาหากัน
5. แลวสอดเขาในรอบผ่า บนแผลต้นต่อให้แนวเปลือกของกิ่งพันธุ์ดีกับเปลือกของต้นอยู่ในแนวสัมผัสเดียวกัน

6. เสร็จแล้วพันด้วยพลาสติกหุ้มแผลให้แน่น

7. แลวเขากระโจมพลาสติกเพื่อรักษาความชื้น

หลังจากต่อกิ่งแล้วประมาณ 10-15 วัน ตรวจสอบดูถ้าส่วนยอดที่เสียบไว้ใหม่แห้งแสดงว่าตาย ซึ่งจะต้องทำเพิ่ม

หลังจากนั้นควรเลี้ยงต้นที่ทำการขยายพันธุ์แล้วในกระโจมต่อไปอีกประมาณ 1 เดือน จึงค่อยเปิดกระโจมออก ขยายไปอนุบาลเป็นต้นพันธุ์ต่อไป

3.2 แบบเสียบข้าง ซึ่งจะเน้นเสียบเขาเปลือกต้นต่อลอกออกได้ทำแผลต้นต่อเหมือนวิธีติดตาแบบเปลท

1. ถาดต้นต่อลอกเปลือกไม่ได้เหมือนแผลต้นต่อจากด้านบนลงล่างที่เนื้อออกให้เหลือเพียง 1/3 ของส่วนที่เนื้อออกทั้งหมด

2. ส่วนยอดตาพันธุ์ให้เหมือนเหมือนเนื้อมวนให้ผลยาวเท่ากับผลที่เตรียม
บนต้นต่อ

3. ตัดคานหลังตรงขามรอยแผลเดิมเล็กน้อย แล้วสอดยอดตาเขาตามรอยแผล
ของต้นต่อ

4. แลวพันด้วยพลาสติกหุ้มแผลและยอดตาพันธุ์จนมิดประมาณ 15-20 วัน
ถายอดพันธุ์ดียังสดแสดงว่าติดแล้ว บังคับให้แตกตาต่อไป โดยบากแผลเขาเนื้อ
ไม่หนือยอดตา หรือตัดยอดคานต่อเหนือรอยแผล พร้อมกับเปิดพลาสติกตรงบริเวณตา
เล็กน้อย

ปัจจัยในการเลือกพื้นที่ปลูกขนุน

มีสิ่งที่ต้องคำนึง ดังนี้

1. สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของประเทศไทยทั่วไปสามารถปลูกขนุนได้ดี ขนุนเป็น
ไม้ผลเมืองร้อนมีถิ่นกำเนิดในเขตที่มีฝนตกค่อนข้างมาก ความชื้นค่อนข้างสูง อุณหภูมิ
ที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของขนุนจะอยู่ระหว่าง 30-40 องศาเซลเซียส
ความชื้นสัมพัทธ์ 75-85% ถ้าความชื้นในอากาศต่ำขนุนจะออกดอกช้า ลมมีส่วนช่วย
ในการผสมเกสรของขนุน ถาลมแรงเกินไปจะเป็นอุปสรรคในการทำสวนขนุนอย่าง
หนึ่ง คือ จะทำให้กิ่งขนุนฉีกหัก โคนล้มง่าย การปลูกขนุนในพื้นที่โล่งที่มีลมแรงควร
ปลูกต้นไม่กันลมไว้ด้วย

2. สภาพพื้นดิน

สภาพของดินที่ปลูกไม่ควรเป็นกรดมากเกินไป สภาพความเป็นกรดต่าง
ของดินควรอยู่ระหว่าง 5.5-7.5 มีความลึกของหน้าดินไม่น้อยกว่า 1 เมตร ดินควร
เป็นดินร่วน หรือร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี มีสีดำ จึงจะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์
สูง ถ้าเป็นพื้นที่ดอนไม่ควรมีดินดาน หรือตอไม้ขนาดใหญ่ปะปนอยู่ ส่วนในพื้นที่
ลุ่มควรเป็นพื้นที่ที่มีระดับน้ำใต้ดินไม่สูงเกินไปน้ำไม่ท่วมสภาพของพื้นที่ควรจะ
เป็นพื้นที่ราบ

ในการทำสวนขุ่นนั้นปัญหาของการเลือกพื้นที่ปลูกจะมีน้อย เพียงแต่สภาพพื้นที่ต้องไม่มีน้ำท่วมเลย เพราะน้ำท่วมเพียง 1-2 อาทิตย์ ขุ่นก็ตายได้ ขุ่นสามารถปลูกได้ทั้งพื้นที่ดอนและพื้นที่ลุ่ม ทั้งดินร่วน ดินเหนียวหรือดินทรายแต่ไม่ควรปลูกขุ่นในพื้นที่ที่เป็นดินเค็มหรือดินปูน

3. แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเกษตรทุกสาขาในขณะที่มีการสำรวจดินควรจะสำรวจแหล่งน้ำไปในตัวพร้อมกัน การสำรวจแหล่งน้ำควรทำในช่วงฤดูแล้ง เพราะช่วงที่ต้นขุ่นกำลังติดผลจึงต้องการน้ำ หากขาดน้ำในช่วงนี้จะทำให้กระทบกระเทือนคุณภาพของผลเป็นอย่างมาก แต่ถึงแม้ว่าขุ่นเป็นผลไม้ที่ต้องการน้ำมากแต่ก็สามารถทนต่อสภาพแห้งแล้งได้ดี

4. การตลาด

การเลือกพื้นที่ปลูกขุ่นต้องพิจารณาถึงตลาดที่จะรองรับผลผลิตไว้ด้วย จะต้องหาตลาดที่มีความแน่นอนและมีความต้องการสูง สวนขุ่นควรอยู่ใกล้ตลาดและโรงงานที่จะแปรรูป ซึ่งจะทำให้ไม่มีปัญหาด้านการจำหน่ายผลผลิต

ปัจจัยในการเลือกพื้นที่ปลูกขุ่น

ฤดูหรือช่วงที่เหมาะสมในการปลูกขุ่น คือ ช่วงต้นฤดูฝนโดยเฉพาะในเขตที่ดอนเพราะต้นไม้จะได้รับน้ำฝนและความชื้นอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอ ทำให้ประหยัดแรงงานและการดูแลรดน้ำหลังจากปลูกใหม่ๆ

เวลาของการปลูกควรจะปลูกในช่วงเช้าหรือช่วงเย็น ซึ่งเป็นช่วงที่มีอากาศไม่ร้อนจัด

การเตรียมดินปลูก

การปลูกขุ่นในพื้นที่ทั่วไปถ้าเป็นที่ๆเคยปลูกพืชอื่นอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเตรียมดินมากเพียงแต่ปรับหน้าดินโดยการไถพรวน ใส่ปุ๋ยคอกเก่าๆ หรือปุ๋ยหมัก ส่วนที่เป็นป่าเปิดใหม่ต้องวางให้โล่งเตียนไม่ให้มีไม้อื่นปะปนอยู่ ไถพรวนสัก 2 ครั้ง ก็เป็นการเพียงพอ เพราะตามปกติในพื้นที่ดังกล่าวมักเป็นดินร่วนซุย และมีอินทรีย์วัตถุ

ตามธรรมชาติมากอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นว่าดินเป็นทรายจัดหรือไม่ค่อยมีอินทรีย์วัตถุก็ควรใส่มูลสัตว์ กระจุกป่น เศษใบไม้หญ้าที่ผุพัง กากถั่ว เปลือกถั่ว ฯลฯ ซึ่งสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือจะปรับปรุงดินโดยการปลูกพืชตระกูลถั่ว และทำการไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสดในผุพังอยู่ในดินก็ได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้ดินร่วนซุย การระบายน้ำและอากาศของดินดี ดินอุ้มน้ำดีขึ้น เป็นสภาพที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของต้นขุ่นมาก

การปลูกขุ่นในบริเวณที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ต้องยกร่องเสียก่อน เพื่อไม่ให้หน้าท่วมถึงโคนต้นนอกจากนั้นการมีร่องสวนจะสะดวกในการให้น้ำ และระบายออก ขนาดของร่องควรกว้างอย่างน้อย 6 เมตร กว้าง 1.5 เมตร ความยาวของร่องแล้วแต่ขนาดของพื้นที่ หลังร่องยังสูงมากยิ่งดี รากขุ่นจะได้เจริญอย่างเต็มที่ เมื่อขุดร่องเสร็จแล้วควรปรับปรุงดินโดยการขุดตากดิน ใส่ปุ๋ยคอกเก่าๆ ปุ๋ยหมัก เพื่อให้ดินร่วนซุย ด้วยเช่นเดียวกัน ถ้าเป็นพื้นที่ดินเหนียว ก็ควรปลูกพืชคลุมลูกหรือพืชตระกูลถั่ว 2-3 ครั้ง จะทำให้ดินร่วนซุยดีขึ้น หรือใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักมากๆ จึงค่อยปลูกขุ่นภายหลัง

สำหรับพื้นที่ที่เป็นร่องสวนเก่ามีคันคูอยู่แล้ว เคยปลูกพืชอย่างอื่น จนดินร่วนซุยดี อาจจะมีการปรับปรุงดินอีกเล็กน้อย ก็สามารถปลูกได้

ระยะปลูก

การปลูกขุ่นทั้งแบบยกร่องและปลูกแบบไร่ ควรปลูกให้เป็นแถวเป็นแนว เพื่อสะดวกในการดูแลรักษาและการปฏิบัติงานสวน

การปลูกในพื้นที่ดอนควรให้ระยะห่างระหว่างต้นหรือระหว่างหลุมคือ 8x8 หรือ 10x10 เมตร เป็นระยะที่เหมาะสม ซึ่งในพื้นที่ 1 ไร่ จะปลูกได้ประมาณ 16-25 ต้น

การปลูกแบบยกร่องต้นมักมีขนาดเล็กกว่าแบบไร่ ระยะระหว่างต้นอาจดีกว่านี้ก็ได้ คือ ประมาณ 6x7.5 เมตร ในพื้นที่ 1 ไร่ จะปลูกได้ประมาณ 35 ต้น

การเตรียมหลุมปลูก

หลุมปลูกควรขุดให้มีขนาดความกว้าง ยาว ลึก ประมาณ 50x50x50 เซนติเมตร ดินที่ขุดขึ้นมาจากหลุมควรแยกเป็น 2 กอง คือ ดินชั้นบนกองหนึ่ง และดินชั้นล่างอีกกองหนึ่ง ดาดินที่ขุดขึ้นมาประมาณ 1 เดือน

วิธีการปลูก

ช่วงเวลาที่เหมาะสมให้ปลูกช่วงต้นฤดูฝน ให้นำดินบนที่ขุดตากไว้ใส่ลงไป หลุมผสมกับปุ๋ยคอกประมาณ 5 กิโลกรัม ร็อคฟอสเฟต 0.5 กิโลกรัม คลุกเคล้าให้ได้ดินผสมกันมีปริมาตร 2 ใน 3 ของปริมาตรของหลุมแล้วนำต้นพันธุ์ขุนที่ถอดกระถางหรือถุงพลาสติกแล้ววางบนดินผสมแล้วกลบดินส่วนที่เหลือให้สูงถึงปากหลุม แต่อย่าให้ทับรอยแผลตาบหรือติดตากดินรอบๆ โคนต้นให้แน่น ปักไม้ยึดลำต้นด้วยไม้ที่ไม่มีเหลี่ยมคม มัดด้วยเชือกหลวมพอเหมาะกันลมโยก ปักขี้เถ้าลงในแนวทิศตะวันออกและตะวันตก ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ทางมะพร้าวเสร็จแล้วรดน้ำให้ชุ่ม

การให้น้ำ

7 วันแรกหลังจากปลูก ถ้าฝนไม่ตกควรรดน้ำทุกวันหลังจากนั้นถ้าฝนยังไม่ตกอีกควรรดน้ำประมาณ 3-4 วัน/ครั้ง จนเห็นว่าตั้งตัวดี จึงเว้นการรดน้ำให้ห่างออกไปกว่านี้หรืออาจปล่อยให้ตามธรรมชาติก็สามารถเจริญเติบโตได้ดี เพราะโดยปกติขุนเป็นพืชที่ทนแล้งอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามการปลูกเพื่อให้ได้ผลเต็มต้นควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอในฤดูแล้ง พวกที่เริ่มปลูกเป็นปีแรกควรรดน้ำทุกระยะ 7 วัน และการให้น้ำในฤดูแล้งปีที่ 2 สามารถยืดเวลาให้น้ำออกไปเป็น 10-15 วัน/ครั้ง หรือช่วงที่ขาดฝนนานๆ ควรให้น้ำช่วยบาง จะทำให้การเจริญเติบโตเป็นไปตามปกติ

การกำจัดวัชพืช

วัชพืชต่างๆ ที่ขึ้นรบกวนจะคอยแย่งอาหารจากต้นขนุน และการปล่อยให้สวนรกรุงรังจะกลายเป็นที่อยู่อาศัยของโรคแมลงต่างๆ ที่ทำลายขนุนอีกด้วย การกำจัดวัชพืชจึงควรทำโดยสม่ำเสมอและยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นของดิน ดินไม่แห้งเร็วไม่ต้องให้น้ำบ่อยๆ ช่วยให้ดินร่วนซุยและใบที่ร่วงหล่นจะผุพังเป็นประโยชน์ต่อการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นในสวนขนุน มีหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. การเขตรกรรม เป็นการกำจัดวัชพืชด้วยการถอนด้วยมือ ตัด ฟัน ดाय ถาง
2. การใช้สารเคมี หรือสารกำจัดวัชพืช เช่น พวงพาราควอท กัมมอคโซน รวดอัฟ เป็นต้น
3. การปลูกพืชคลุมดิน เช่น พืชตระกูลถั่ว

การใส่ปุ๋ย

การพรวนดินบริเวณรอบๆ โคนต้น ควรทำเป็นประจำปีละ 2 ครั้ง เมื่อพรวนดินแล้วให้ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก จะช่วยทำให้ดินร่วนซุย ขณะที่ต้นขนุนยังเล็กควรใส่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต (ยูเรีย) 2 ซอนแกง ผสมน้ำ 1 ปีบ รดบริเวณ โคนต้น 2 อาทิตย์ ต่อครั้ง ประมาณ 3 ครั้ง หลังจากนั้น ทุก 3 เดือน ให้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ครั้งละประมาณ 100 กรัม หว่านรอบ โคนต้น เมื่อต้นอายุเริ่มเข้าปีที่ 2 ปุ๋ยเคมีที่ใช้จะใส่สูตรเสมอ 15-15-15 หรือสูตร 16-16-16 จำนวนปุ๋ยที่ใส่ประมาณครึ่งหนึ่งของอายุต้นขนุน เช่น ขนุนอายุ 1 ปี จำนวนปุ๋ยที่ใส่เท่ากับครึ่งกิโลกรัม โดยแบ่งใส่ 2-3 ครั้งต่อไป หลังจากอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป การใส่ปุ๋ยก็จะพิจารณาจากผลผลิตในแต่ละปี ปีไหนให้ดอกผลตกก็จะใส่ปุ๋ยมากขึ้น

วิธีใส่ปุ๋ย ควรพรวนดินต้นๆ รอบบริเวณรัศมีของทรงพุ่มการใส่ปุ๋ยเคมีควรใส่พร้อมกับการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ หลังใส่ปุ๋ยแล้วรดน้ำตาม

การตัดแต่งกิ่ง

ในปีแรกให้ตัดยอดกลาง สูงจากพื้นประมาณ 1 เมตร เพื่อให้แตกแขนงข้างแล้ว เลือกกิ่งแขนงไว้ประมาณ 3-4 กิ่ง โดยเลือกกิ่งที่สมบูรณ์ทำมุมกว้างกับลำต้น ในปีถัดมา 2-3 ปล่อยให้กิ่งแขนงที่เลือกไว้เจริญจนสุดตัว แต่ถ้ามียิ่งแขนงย่อยแตกจากกิ่งแขนงใหญ่แน่นเกินไปให้ตัดกิ่งแขนงย่อยออกบางส่วน นอกจากนี้ให้ตัดแต่งกิ่งที่เป็นโรค กิ่งที่ฉีกขาดและแห้ง กิ่งกะโหลกออกไต่ทุกเมื่อ โดยเฉพาะหลังเก็บเกี่ยวแล้ว ถ้าได้ปฏิบัติตัดแต่งมาตั้งแต่ปีแรกๆ ในปีต่อๆ ไป จะทำการตัดแต่งกิ่งแต่เพียงเบาบาง

การห่อผลขุ่น

การห่อขุ่นนั้นมียัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มคุณภาพของผลทำให้ผิวสวย สะอาด ไม่มีคราบของเชื้อราและการทำลายของแมลง วัสดุที่ใช้ห่อจะใช้กระดาษของถุงปูนหรือถุงอาหารสัตว์ เปิดคนถุงออกแล้วสวมคลุมผลขุ่น ปากถุงผูกติดกับก้านผลไว้ โดยเปิดคนถุงเอาไว้ การห่อผลจะเริ่มห่อเมื่อผลขุ่นมีอายุได้ 60 วัน และจะทำการห่ออยู่นานประมาณ 90 วัน โดยทั่วไปก่อนห่อควรทำการพ่นสารเคมีป้องกันแมลงและโรคก่อนประมาณ 1 วัน

โรคขุ่น

โรคขุ่นที่พบว่าเป็นปัญหา ได้แก่ โรครา เกิดบริเวณส่วนยอดของดอกและผลอ่อน ทำให้ดอกและผลเน่า

การป้องกันกำจัด ทำได้โดยฉีดยากันเชื้อรา เช่น เบนเลท หรือ ไซกามะถัน ผงชนิดละลายน้ำได้ เป็นต้น แต่ถาดขุ่นได้รับแสงแดดจัด ต้นโปร่ง จะเป็นโรคนี้น้อย นอกจากนี้โรคราที่เกิดกับส่วนใบ โดยเฉพาะใบอ่อนที่แตกออกมาใหม่ กิ่งและลำต้นแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรง ควรดูแลรักษาความสะอาดของสวน และควรตัดแต่งกิ่งที่เป็นโรคอยู่เสมอเป็นการป้องกันการเข้าทำลายของศัตรูต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยไม่จำเป็นต้องใช้ยาปราบศัตรูพืช

แมลงศัตรูพืช

ที่พบมากได้แก่

1. เพลี้ยหอยขี้ผึ้งสีแดง จะดูดกินน้ำเลี้ยงตามใบ ยอดอ่อน ก้าน ผล หรือกิ่ง แล้วถ่ายเป็นน้ำหวานซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดราดำเจริญ ครอบคลุมบริเวณนั้น ทำให้ใบและกิ่งคล้ายกับถูกฉาบด้วยควันดำ การป้องกันกำจัด ไม่จำเป็น แต่ถ้าช้ำยาควรใช้ยากำจัดแมลงพวกคาร์บาริล

2. เพลี้ยแป้ง จะดูดกินน้ำเลี้ยงทำให้ต้นพืชที่ถูกทำลายมีอาการแคระแกร็น ใบหงิกงอ ควรกำจัดเพลี้ยแป้งในระยะที่เป็นตัวอ่อนจากไข่ใหม่ๆยากำจัดแมลงที่ให้ผลดี ได้แก่ โอโซคริน มาลาไธออน เป็นต้น

3. แมลงวันทอง ผลที่ถูกมลงวันทองเข้าทำลายจะมีตัวหนอนสีจาวคล้าย หนอนแมลงวันบานอยู่ภายในผล ทำให้ผลเน่าและร่วงหล่นสภาพการระบาดนั้นเนื่องมาจากปล่อยให้มีการเพาะแมลงวันทองออกมาใหม่ ตลอดเวลาจากผลที่เน่าและมีหนอนภายในผล ถ้าป้องกันจุดนี้ได้จะมีแมลงวันทองน้อยลง โดยใช้สารล่อแมลงวันทองตัวผู้เมทิลยูจินอล ซึ่งมีกลิ่นเพศเมียล่อ หรือป้องกันแมลงวันโดยการห่อผลขนุน

4. ตัวดวงจะไขที่เปลือก ตัวดวงจะไขที่เปลือก แล้วจะกลายเป็นหนอนจะไชเข้าไปในลำต้น ต้นที่ถูกทำลายจะเริ่มมีใบเหี่ยวและใบหล่น ถ้าเป็นกิ่งเล็กอาจถูกจะจนหัก และถากการทำลายสูงจะทำให้ต้นขนุนเหี่ยวแห้งตาย การป้องกันกำจัดดวงที่จะให้ผลดีทำได้โดย

- 1) ดูแลตัดแต่งโดยการริดกิ่งแห้งหรือทำลายต้นที่ตายโดยการเผา
- 2) กิ่งที่ถูกทำลายควรตัดทิ้งแล้วทำลายตัวหนอนและดักแด้ที่พบ
- 3) โคนต้นและรากที่มีรอยการถูกทำลายควรรดให้ชุ่ม โดยการใช้น้ำ

บีเอชซี ความเข้มข้น 0.1%

4) ขุดดินรอบโคนต้นให้ลึกประมาณ 1 ฟุต โรยด้วยยาผง บีเอชซี 10% รอบโคนต้นในอัตราส่วน 300-500 กรัมต่อต้น แล้วกลบด้วยดิน

5) ใช้สาลีจุ่มยาฆ่าแมลงชนิดดูดซึมอุดเข้าไปที่รูซึ่งถูกทำลายแล้วปิดรูด้วยดินเหนียว

5. หนอนเงาแพ เป็นตัวอ่อนของผีเสื้อ มักจะเข้าทำลายผลขนุนตั้งแต่ระยะผลอ่อน แล้วตัวหนอนจะกัดกินเนื้อภายในผลทำให้ได้รับความเสียหายและทำให้ผลเน่าระยะผลสุกได้ ควรป้องกันกำจัดหนอนช่วงหลังติดผลแล้วด้วยยาฆ่าแมลง เซฟวิน เป็นต้น

การไถผล

ขนุนที่ปลูกด้วยกิ่งตอนกิ่งทาบ จะออกดอกและผลประมาณปีที่ 3-4 หลังจากปลูก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบำรุงรักษาด้วย ขนุนมีดอกตัวผู้อยู่บนต้นเดียวกัน แต่แยกกันเป็นคนละดอก ดอกจะออกตามลำต้นและกิ่ง ดอกตัวผู้เรียกว่า “สำ” เพราะมีกลิ่นคล้ายสำเหล้า ซึ่งจะร่วงไปในเวลาต่อมา ส่วนดอกตัวเมียจะมีสีเขียวและขนาดใหญ่กว่าดอกตัวผู้ เมื่อได้รับการผสมแล้วจะเจริญเติบโตเป็นผลแก่ภายใน 4 เดือน ปกติขนุนจะออกผลปีละ 2 ครั้ง ครั้งแรกราวเดือนธันวาคม-มกราคม และครั้งที่ 2 ราวเดือน สิงหาคม-กันยายน แต่พบว่าบางต้นที่ให้ผลเรื่อยๆ ตลอดปีก็มี สำหรับผลผลิตแล้วแต่ขนาดของลำต้น เช่น ต้นอายุ 10 ปีขึ้นไป จะออกผลประมาณปีละ 40-50 ผล เพื่อให้ได้ขนุนคุณภาพดีควรควรไถผลครั้งละ ประมาณ 20 ผล โดยการตัดผลที่ถูกรโรคแมลงทำลาย ผลที่มีขนาดเล็ก ผลที่เสียหายออกทิ้งโดยคาดคะเนว่าไม่มากเกินไป

ลักษณะของผลขนุนที่ดี

1. ขนาดของผลใหญ่สม่ำเสมอ ผิวค่านอกตึงโดยรอบ
2. การผสมเกสรดี ทำให้ผลโตไม่คอดแป่ว หรือบิดเบี้ยว
3. ขวงมีขนาดใหญ่ เนื้อมีรสชาติหวานกรอบ หนา ไม่เละ
4. ไส้กลางของผลมีขนาดเล็ก
5. เมล็ดเล็ก

การเก็บผล

เพื่อความถูกต้องและแม่นยำอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันก่อน พิจารณาตัดขนุนจึงจะทำให้ได้ขนุนแก่คุณภาพดี

วิธีสังเกตว่า ขนุนสุก สามารถสังเกตได้ ดังนี้

1. สังเกตใบเลี้ยงซึ่งอยู่เหนือผลนั้นร่วงแล้ว ถ้าวางแสดงว่าแก่
2. สังเกตจากตาหนามของผลที่ขยายห่าง ถ้าห่างมากและปลายหนามห่างเป็นสีน้ำตาลดำ ตาหนามแบนราบมองเห็นปลายหนามห่างเป็นจุดดำๆ
3. ผลขนุนที่สุกจะมีผิวเหลืองเข้มมากขึ้น ในบางพันธุ์แต่บางพันธุ์ที่มีสีเขียวก็จะเขียวลงหรือออกไปทางสีเหลือง
4. ใช้การทดสอบโดยเอามือครีดยบริเวณขั้วของผล ถ้าผลสุกจะมียางไหลออกมา น้อยและมีลักษณะใส ถ้ายางไหลออกมาจำนวนมากขนเป็นสีขาว แสดงว่ายังไม่แก่
5. ใช้การนับอายุของผล ตั้งแต่ดอกเริ่มผสมติดจนผลแก่ประมาณ 120-160 วัน
6. ใช้วิธีเคาะฟังเสียงถ้ามีเสียงดังๆ แสดงว่าผลแก่

ปกติขนุนจะให้ผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม แต่ก็พบว่ามีการออกทะวายในเดือนอื่นๆ ด้วย ในเขตสภาพแวดล้อมเหมาะสมการปฏิบัติดูแลรักษาดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์

ขนุนเป็นผลไม้ที่ไม่มีปัญหาในเรื่องแรงงานเก็บเกี่ยวเหมือนผลไม้ชนิดอื่น เช่น เงาะ ลำไย มะขามหวาน ซึ่งต้องใช้คนจำนวนมากในการเก็บเกี่ยว เกิดการแย่งแรงงานทำให้ค่าแรงในการเก็บเกี่ยวสูง แต่การเก็บขนุนสามารถเก็บโดยใช้คนเพียงคนเดียว ถ้าผลอยู่สูงก็จะใช้เชือกไถล่อนขนาด 2 นิ้ว ขมวดเป็นปมเพื่อใช้เป็นตัวค้ำส่วนปลายเชือกอีกด้านหนึ่งรัดกับส่วนขั้วของผลขนุนแล้วค่อยๆ หย่อนผลลงมาที่พื้น ซึ่งจะทำให้ผลไม่ชอกช้ำ

เมื่อเก็บผลลงมาแล้ว ควรตัดขั้วขนุนบริเวณใต้ปลิงออกให้เหลือเพียงประมาณ 2 นิ้ว เอียงผลขนุนลงไปทางด้านขั้วผล เพื่อให้ยางขนุนไหลออกได้สะดวก จากการสังเกตพบว่า วิธีนี้จะช่วยทำให้ขนุนสุกเร็วขึ้น เนื้อยางจะแห้งดีไม่แฉะ จากนั้นจึงนำส่งขายให้กับพ่อค้าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร, 2527. *การปลูกขุ่น* เอกสารคำแนะนำ.
กรมส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร, 2533. *ขุ่น* งานไม้ผล. กลุ่มพืชสวน.
กองส่งเสริมพืชพันธุ์

นิศากร พลับรูการ, 2533. *การปลูกขุ่น* เอกสารคำแนะนำที่ 93
กรมส่งเสริมการเกษตร 22 หน้า

อมร นราวงศานนท์ และคณะ, *คู่มือการขยายพันธุ์พืช* กองส่งเสริมพืชพันธุ์
กรมส่งเสริมการเกษตร, โรงพิมพ์เจริญรัฐการพิมพ์ กทม. 34 หน้า

เขียวเขียว

มนู ไร่สมบูรณ์

กรมส่งเสริมการเกษตร

จัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดย

ศูนย์วิทยบริการเพื่อส่งเสริมการเกษตร

สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

กรมส่งเสริมการเกษตร

ถ.พหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 0-2579-5517

E-Mail : esc2553@hotmail.com